

کتابخانه جامع
جامعه العلوم
و معارف پژوهش
مرکز جهانی علوم اسلامی
۱۳۸۵

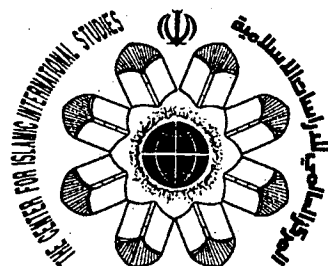

مرکز جهانی علوم اسلامی

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته فقه و معارف اسلامی

مرکز جهانی علوم اسلامی

جمهوری اسلامی ایران - قم - ۱۳۵۸

عنوان:

نقش الگوها در تربیت

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین آقای رضا حبیبی

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین آقای خادم حسین فاضلی

دانش پژوه:

محمد تقی زاهدی

سال تحصیلی ۱۳۸۴

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

شماره ثبت: ۳۴۷

تاریخ ثبت:

تقدیم:

این اثر ناچیز را به پیشگاه اهل بیت پیامبر اسلام (ص) به ویژه پناهگاه شعیان حضرت امام رضا (ع) و یگانه حجت خدا در روی زمین، امام عصر (عج) و فاطمه معصومه (س) مادر معنوی دانش پژوهان مکتب جعفری، تقدیم می کنم.

و نیز به پدر و مادرم که با تشویقها و زحمت های طاقت فرسایشان، مرا وادار به فراگیری علوم دینی نمودند، امید که مورد قبول واقع گردد.

تقدیر و تشکر:

حمد و سپاس مخصوص آن موجود ازلی و ابدی است، که افتخار پیروی از پیامبر(ص) و اهل بیت‌شان را نصیب ما نموده، و آنان را بهترین الگوهای زندگی قرار داده است

پس از حمد و ثنای حضرت حق، لازم می‌دانم از همه دوستانی که در تکمیل این رساله یاری نموده‌اند، خصوصاً از استاد گرانقدر حجت الاسلام آقای رضا حبیبی، و استاد گران سنگ حجت الاسلام آقای خادم حسین فاضلی، که با راهنمایی‌ها و مشاوره‌های خویش به عنوان اساتید راهنما و مشاور، بیشترین نقش را در تنظیم این اثر داشته‌اند، و نیز از همسرم و پسرم که به نحوی در این زمینه بنده را یاری نمودند، کمال تشکر و قدر دانی خود را ابراز دارم.

چکیده:

این رساله در باره روش الگویی در تربیت پرداخته و در هفت فصل تنظیم شده است فصل اول، حاوی کلیات تحقیق، از قبیل تبیین موضوع، ضرورت موضوع و... می باشد.

در فصل دوم، به چند روش تربیتی همانند تشویق، تنبیه، تبشیر و انذار، شناخت درمانی، تغییر محیط و روش الگویی به طور اجمال اشاره شده است.

فصل سوم، به مبانی روش الگویی پرداخته شده و قهرمان جویی و اثر پذیری از محیط پیرامون، دو عامل مهم در الگو پذیری افراد شمرده شده است. و آنگاه فرایند الگو پذیری مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل چهارم، اصول بهره گیری از روش الگویی همانند هم درد بودن الگو با الگوپذیر و... و راهبردهای تربیت الگویی از قبیل الگو دهی، الگو پردازی و الگوزدایی تبیین شده است.

در فصل پنجم، انواع الگوها از ابعاد گوناگون. گستره روش الگویی در تمام سطوح سنی و کارکردهای مهم الگوها در حوزه های شناختی، عاطفی و رفتاری به عبارت دیگر مزایا و آسیب های تربیت الگویی، مورد ارزیابی قرار گرفته و راه های جلوگیری از کارکردهای منفی الگوها پیشنهاد شده است.

فصل ششم، مهمترین ویژگی های الگوی مثبت و منفی از آیات و روایات استخراج شده و به نمونه های عینی الگوهای تربیتی در قرآن نیز اشاره شده است.

در فصل هفتم، خلاصه فصول ششگانه، نتایج بدست آمده و چند پیشنهاد مهم و اساسی مطرح گردیده است.

فهرست مطالب

- فصل اول: کلیات تحقیق ----- ۱
- (۱) تبیین موضوع: ----- ۲
- (۲) ضرورت تحقیق: ----- ۳
- (۳) اهداف تحقیق: ----- ۳
- الف) هدف کلی: ----- ۳
- ب) اهداف فرعی: ----- ۴
- ۱- تبیین جایگاه و نقش الگوها در تربیت: ----- ۴
- ۲- تبیین مبانی این روش: ----- ۴
- ۳- بررسی انواع شیوه و راهبردهای الگویی: ----- ۴
- ۴- بیان انواع الگوها: ----- ۴
- ۵- استخراج روشهای موثر برای جلوگیری از تاثیر الگوهای منفی: ----- ۴
- ۶- شناخت ویژگی و خصوصیات الگوهای مثبت و منفی: ----- ۴
- (۴) روش تحقیق: ----- ۴
- (۵) پیشینه تحقیق: ----- ۵
- (۶) مشکلات و موانع تحقیق: ----- ۶
- (۷) تعریف واژه‌های کلیدی: ----- ۷
- الف) الگو: ----- ۷
- ب) اسوه: ----- ۸
- ج) سرمشق: ----- ۹

- ۹ ----- (د) مدل:
- ۱۰ ----- (ه) قهرمان:
- ۱۰ ----- (و) تربیت:
- ۱۱ ----- (ز) تقلید:
- ۱۲ ----- (۸) یادگیری اجتماعی
- ۱۳ ----- نظریه‌های یادگیری
- ۱۳ ----- (الف) شرطی سازی کلاسیک:
- ۱۴ ----- (ب) شرطی شدن عامل:
- ۱۵ ----- (ج) یادگیری اجتماعی:
- ۱۶ ----- (۹) تقلید از دیدگاه روانشناسی:
- ۲۲ ----- فصل دوم: جایگاه روش الگویی در میان سایر روش‌های تربیتی
- ۲۳ ----- ۱- روش تشویق:
- ۲۳ ----- ۱/۱- مفهوم شناسی
- ۲۶ ----- ۱/۲- اصول به کار گیری تشویق:
- ۲۶ ----- (الف) میانه روی:
- ۲۷ ----- (ب) آگاهی متری از دلیل تشویق:
- ۲۷ ----- (ج) رعایت فاصله‌های زمانی
- ۲۷ ----- (د) تشویق عمل نه عامل:
- ۲۸ ----- ۲- روش تنبیه:
- ۲۸ ----- ۲/۱- مفهوم شناسی:
- ۳۰ ----- ۲/۲- اصول به کار گیری تنبیه:
- ۳۰ ----- (الف) تناسب تنبیه با جرم:
- ۳۰ ----- (ب) پرهیز از توهین:
- ۳۰ ----- (ج) پرهیز از انتقام:

- ۳۱ ----- (د) محدود بودن زمان تنبیه:
- ۳۲ ----- ۲- روش انذار و تبشیر:
- ۳۲ ----- ۳/۱- مفهوم شناسی:
- ۳۳ ----- ۳/۲- مبنای تبشیر و انذار:
- ۳۵ ----- ۳/۳- میزان انذار و تبشیر:
- ۳۷ ----- ۴- روش شناختی
- ۴۲ ----- ۵- روش تغییر محیط:
- ۴۵ ----- ۶- روش الگویی:
- ۴۷ ----- فصل سوم: مبنای روش الگویی و فرایند آن
- ۴۸ ----- ۱- مبنای
- ۴۹ ----- الف) قهرمان جویی
- ۵۱ ----- ب) اثر پذیری از محیط پیرامون
- ۵۷ ----- ج) تقلید پذیری
- ۵۹ ----- ۲- فرایند الگو پذیری:
- ۵۹ ----- الف) توجه
- ۶۰ ----- ب) یاد داری و یاد سپاری
- ۶۱ ----- ج) باز تولید حرکتی
- ۶۲ ----- د) انگیزشی
- ۶۴ ----- فصل چهارم: اصول بهره‌گیری از روش الگویی و راهبردهای آن
- ۶۵ ----- ۱- اصول بهره‌گیری از روش الگویی:
- ۶۶ ----- ۱/۱- اصلاح خویش قبل از دیگران:
- ۶۷ ----- ۱/۲- هم سطح بودن الگو با الگو پذیر:
- ۶۸ ----- ۱/۳- همدرد بودن الگو با الگو پذیر:

- ۱/۴- هماهنگی در گفتار و کردار الگو: ----- ۶۹
- ۱/۵- پرهیز از مرید پروری: ----- ۷۰
- ۱/۶- استمرار و تداوم در ارائه الگو: ----- ۷۱
- ۱/۷- ارائه الگو در حد صلاحیت آن: ----- ۷۲
- شرایط الگو پذیری برای الگو پذیر: ----- ۷۴
- ۱- آمادگی ادراکی ----- ۷۴
- ۲- سطح برانگیختگی: ----- ۷۴
- ۳- رجحانهای اکتسابی ----- ۷۵
- ۴- اعتماد بنفس: ----- ۷۵
- ۲- راهبرد ها: ----- ۷۶
- ۲/۱- الگو دهی: ----- ۷۶
- الف) از خود مربی: ----- ۷۶
- ب) ارائه الگو از دیگران: ----- ۷۷
- ج) دو اشکال مهم و پاسخ آن: ----- ۸۲
- ۲/۲- الگو پردازی ----- ۸۵
- ۲/۳- الگو زدایی: ----- ۸۹
- فصل پنجم: انواع، گستره و کارکرد الگوها** ----- ۹۳
- ۱- انواع ----- ۹۴
- ۱/۱- انواع الگوها از لحاظ ارزشی و کیفی ----- ۹۵
- ۱/۱/۱- الگوهای معصوم (الگوهای مطلق) ----- ۹۵
- الف) پیامبر گرامی اسلام(ص): ----- ۹۵
- ب) اهل بیت پیامبر(ص) ----- ۹۶
- ج) انبیاء الوالعزم(الگوهای خاص) ----- ۹۷
- د) انبیاء غیر الوالعزم: ----- ۹۸

- ۹۹ ----- غیر معصوم ۱/۱/۲
- ۹۹ ----- الف) پیروان معصومین و عالمان ربّانی:
- ۱۰۰ ----- ب) مومنان وارسته:
- ۱۰۱ ----- ۱/۲- انواع الگوها بر اساس حیطة کاربرد
- ۱۰۱ ----- ۱/۲/۱- جامعه خورد (خانواده)
- ۱۰۳ ----- ۱/۲/۲- جامعه کلان:
- ۱۰۳ ----- الف) معلم و محیط مدرسه:
- ۱۰۵ ----- ب) دوستان و همسالان:
- ۱۰۷ ----- ۲- دامنه روش الگویی در سطوح سنی:
- ۱۱۲ ----- ۳- کارکردهای روش الگویی:
- ۱۱۲ ----- ۳/۱- کارکردهای مثبت
- ۱۱۲ ----- ۳/۱/۱- کارکردهای شناختی.
- ۱۱۲ ----- الف) تاثیر گذاری عمیق الگوها در یادگیری.
- ۱۱۲ ----- ب) سرعت در یادگیری:
- ۱۱۳ ----- ج) یادگیری و کاهش میزان اشتباهات:
- ۱۱۳ ----- د) تغییر در گرایشها:
- ۱۱۴ ----- ۳/۱/۲- عاطفی
- ۱۱۴ ----- الف) تقویت روحی در پرتو تربیت الگویی
- ۱۱۵ ----- ب) آرامش روحی در سایه الگوها
- ۱۱۵ ----- ۳/۱/۳- رفتاری:
- ۱۱۵ ----- الف) تاثیر الگو در یادگیری رفتار
- ۱۱۶ ----- ب) نقش الگو در اصلاح رفتار
- ۱۱۷ ----- ج) الگوها میزان سنجش رفتار:
- ۱۱۸ ----- د) رهیابی از طریق الگوها

- ۳/۲- کارکردهای منفی الگوها و آسیب‌های آن ----- ۱۱۹
- ۳/۲/۱- شناختی: ----- ۱۱۹
- الف) آثار منفی روش الگویی در صورت نداشتن معیار ارزش گذار ۱۱۹
- ب) خطای در تطبیق ----- ۱۲۰
- ج) تعمیم بی جا ----- ۱۲۱
- شخصیت گرایی ----- ۱۲۱
- گرایش به اکثریت ----- ۱۲۲
- ۴- راه‌های جلوگیری از کارکردهای منفی: ----- ۱۲۴
- الف) ایجاد انگیزه تفکر: ----- ۱۲۴
- ب) جهت دهی به قهرمان جویی: ----- ۱۲۵
- فصل ششم: برخی از مهم‌ترین ویژگی‌های الگوی مثبت و منفی و مصادیق آنها - ۱۲۸**
- ۱- روش استخراج ویژگیها: ----- ۱۲۹
- الف) مراجعه به آیات و روایات ناظر به ویژگیها: ----- ۱۲۹
- ب) شناخت مصداق ارائه شده: ----- ۱۲۹
- ۲- تبیین اجمالی ویژگیهای الگو از دیدگاه اسلام: ----- ۱۲۹
- الف) الگوهای مثبت: ----- ۱۲۹
- اوصاف مومنین در قرآن: ----- ۱۳۱
- ویژگیهای بندگان خاص خدا در قرآن: ----- ۱۳۲
- ویژگی الگوی آرمانی در احادیث و روایات ----- ۱۳۳
- سیمای پرهیزگاران: ----- ۱۳۵
- بارزترین ویژگی ----- ۱۳۶
- ب) الگوهای منفی ----- ۱۳۷
- ۳- مصادیق الگوها ----- ۱۴۰
- ۳/۱- الگوهای مثبت: ----- ۱۴۰

- الف) پیامبر اسلام (ص): ----- ۱۴۰
- ب) حضرت ابراهیم (ع): ----- ۱۴۱
- ج) پیروان آن حضرت: ----- ۱۴۱
- د) سایر انبیاء (ع): ----- ۱۴۲
- هـ) همسر فرعون و مریم ----- ۱۴۴
- و) اهل بیت پیامبر (ص) ----- ۱۴۵
- ز) عالمان و راسته: ----- ۱۴۶
- ۳/۲- الگوهای منفی: ----- ۱۴۸

فصل هفتم: خلاصه، نتایج و پیشنهادات ----- ۱۴۹

۱- خلاصه: ----- ۱۵۰

۲- نتایج ----- ۱۵۲

۳- پیشنهادات ----- ۱۵۴

الف) فهرست منابع فارسی ----- ۱۵۶

ب) فهرست منابع عربی ----- ۱۶۰

فصل اول

کلیات تحقیق

(۱) تبیین موضوع:

با توجه به این که برای تربیت افراد از روشهای مختلف می‌توان بهره گرفت، مانند تشویق، تنبیه، تبشیر، انذار، شناخت درمانی، تغییر محیط، روش الگویی و... سؤال اصلی و اساسی در تحقیق حاضر این است که نقش الگو هادر تربیت چیست؟ به عبارت دیگر تربیت الگویی در بین سایر روشها از چه جایگاه و موقعیتی برخوردار است؟ و روشن است که پاسخگویی کامل به سؤال فوق در صورتی امکان پذیر است که پاسخ سوالهای زیر نیز روشن شود:

الف) مبانی تربیت الگویی چیست؟ به عبارت دیگر، چرا انسانها در زندگی از الگوها و افراد نمونه تقلید و پیروی می‌کنند؟ فرایند و مراحل الگو پذیری به چه شکلی خواهد بود؟ شیوه و راهبردهای روش الگویی چه گونه است؟ اصول بهره برداری از آن چیست؟
ب) کار کردهای مثبت و منفی الگوها کدام اند؟ به عبارت روشن تر، الگو پذیری چه آثار مثبت و منفی به دنبال خواهد داشت؟

آیا الگوها در همه حوزهای شناختی، عاطفی رفتاری، و در همه سنین مختلف کار برد دارد؟ در صورت که جواب مثبت باشد کار بردهای الگوها برای همه مساوی اند و یا در مقاطع سنی فرق می‌کنند؟ الگوها تربیتی همه یک نوعند یا انواع مختلف دارند؟
ج) آیا الگوهای مثبت و منفی چه ویژگیهای دارند؟ قرآن مجید چه کسانی را به عنوان الگو معرفی کرده است؟ و بالاخره بهترین الگوها چه کسانی هستند؟

(۲) ضرورت تحقیق:

از آنجاییکه انسان از جامعه و محیط پیرامون خویش اثر پذیری دارد. تقلید نیز از جمله ضروریات زندگی به حساب می‌آید، و از سوی دیگر، الگو پذیری و مدل گرایی در همه زمان‌ها به ویژه شرایط حاضر کار برد فراوان دارد. به گونه‌ای که مردم زمانه در بعد مختلف زندگی، تحت تاثیر مدل‌ها، و نمونه‌ها قرار دارند، لازم و ضروری به نظر می‌رسد که در این زمینه، کاوشهای جدی صورت گرفته و ابعاد مسئله واکاوی شود. تا در پرتو آن، میزان کارایی الگوهای راستین روشن شده و مدل‌های وارسته از الگوها، و مدل‌های کاذب و غیر واقعی تفکیک شوند.

الگوهای منفی برای مردم معرفی گردیده و راههای مبارزه با آن بیان شود، و سرانجام ویژگی الگوهای مثبت و منفی بررسی گردد تا همگان بدانند در زندگی خویش از کدام الگو پیروی و از کدام الگوها فاصله بگیرند، در غیر این صورت چه بسا انسانهای آلوده، از نادانی و تقلید پذیری مردم سوء استفاده کرده و خود را الگو و نمونه قلمداد نموده انسانهای پاک فطرت را به سوی انحرافات بکشانند. باتوجه به نکات فوق، رسالت پژوهشگران ایجاب می‌کند که با حوصله مندی، برد باری و تلاش پیگیر، در این زمینه به کاوش بنشینند. و الگوهای نیکو را به افراد معرفی نمایند.

(۳) اهداف تحقیق:

تحقیق حاضر یک هدف کلی و اساسی و چندین هدف فرعی را دنبال می‌کند:

الف) هدف کلی.

هدف کلی از تحقیق حاضر تبیین روش الگویی و شناساندن آن جهت به کارگیری در

تربیت انسان‌ها است.

(ب) اهداف فرعی:

۱- تبیین جایگاه و نقش الگوها در تربیت:

از جمله هدف‌ها این است که روشن شود میزان کار برد این روش تا چه اندازه است و در مقایسه با سایر روشها از چه جایگاهی برخوردار است؟

۲- تبیین مبانی این روش:

به این بیان که انسانها اساساً چرا از الگوها اثر پذیری دارند؟ و چرا از انسانهای نمونه پیروی می‌کنند؟

۳- بررسی انواع شیوه و راهبردهای الگویی:

یعنی روش الگویی در نحوه اجرا به چند شیوه و طریق عمل می‌شود؟

۴- بیان انواع الگوها:

مانند الگوهای مثبت و منفی و جنبه ارزشی الگوها و الگوها از حیث خاستگاه و محل آنها.

۵- استخراج روشهای موثر برای جلوگیری از تاثیر الگوهای منفی.

۶- شناخت ویژگی و خصوصیات هر یک از الگوهای مثبت و منفی و اینکه قرآن و

روایات چه کسانی را الگوی جامعه می‌دانند؟

(۴) روش تحقیق:

با توجه به منابع استفاده شده در پژوهش حاضر، روش آن کتابخانه‌ای میباشد، چون آیات قرآن، روایات معصومین (ع) و کتب دانشمندان مورد استفاده قرار گرفته‌اند، و جایگاه آنها در کتابخانه‌ها می‌باشد بدین لحاظ روش کتابخانه‌ای نام نهاد شده است. ولی با توجه به نقل آیات و روایات و دیدگاه دانشمندان، روش توصیفی - تحلیلی نیز می‌باشد، بدین معنا که پیکره این رساله متشکل از نقل صرف آیات و روایات و نظرات دانشمندان نیست بلکه بعد از آن، تحلیل صورت خواهد گرفت بدین جهت توصیفی - تحلیلی می‌باشد.

(۵) پیشینه تحقیق:

اگر چه در موضوع تحقیق حاضر از دیر زمان پژوهشهایی بصورت موردی انجام گرفته است، در لابلاي کلمات بزرگان، بحث الگو مطرح شده است بدین صورت که بعضی از مفسیرین در ذیل آیه ۲۱ احزاب، از الگو بودن حضرت پیامبر اسلام (ص) صحبت به میان آورده‌اند، و همین طور درباره حضرت ابراهیم (ع) و عده هم در بحثهای اخلاقی به آن اشاره کلی و اجمالی کرده اند، اما تا جایی که تحقیق و جستجو صورت گرفت، تا کنون بحث الگویی بصورت طرح جامع، کامل و همه جانبه به چشم نمی خورد جز سه عنوان کتاب: یکی نقش الگوها در تربیت نوشته محمد تقی میرابو القاسمی. و دیگری نقش اسوه‌ها در تبلیغ و تربیت نوشته عباسی مقدم.

سومی اسوه حسنه نوشته علی کریمیان.

جنبه‌های مثبت:

در عنوان اول، (که در دست رس نبود) فقط می توان گفت: بحث خیلی فشرده و کلی مطرح شده آنها نه بصورت طرح جامع.

اما عنوان دوم: ۱- بر خلاف بسیاری از نوشته ها، قبل از ورود به بحث اصلی واژه‌های مربوط به موضوع را از جهت لغوی و اصطلاحی به خوبی توضیح داده و کاربرد آنها را در علوم مختلف بیان نموده است.

۲- بحث الگویی را تنها مستند به آیات و روایات نکرده بلکه از دیدگاه روانشناختی و جامعه شناسی نیز بدان پرداخته است.

۳- تفاوت میان تبلیغ اسلامی و جهان غرب را بررسی نموده و لزوم بکار گیری شیوه های انبیاء را در امر تبلیغ، گره گشای مشکلات جهان معاصر دانسته است.

اما عنوان سوم: ۱- شاخصه‌های الگویی اسلامی را مطرح نموده و در مورد هر یک از آن شاخصه‌ها توضیح کافی داده است.

۲- در مورد جنبه ارزشی اسوه‌ها، از دیدگاه مکاتب مختلف بوان پرداخته و نقطه ضعف‌های آن مکتب‌ها را به خوبی نقد نموده است.

اما کاستی‌ها:

«عنوان دوم» گرچه بحثهای زیاد را مطرح کرده است با آن هم کامل نیست. علاوه بر آن، بحث الگویی در این اثر تنها از دیدگاه تبلیغی مطرح شده نه از نظرگاه تربیتی، هر چند که میان دو عنوان تربیت و تبلیغ رابطه موجود است، ولی صرف داشتن رابطه سبب نخواهد شد که هر دو عنوان را از یک منظر بنگریم. به عبارت دیگر بحث از اسوه‌های تبلیغی غیر از الگوهای تربیتی است، بدین معنا که یک مبلغ ورزیده و ماهر، نمونه و مدل است، اما تنها برای کسانی که می‌خواهند تبلیغ گر خوب باشند نه برای همه. اما الگوها تربیتی در تمام ابعاد باید نمونه و مدل زندگی باشند. گذشته از این، می‌توان گفت: از محتوای این اثر، بیان اهمیت و جایگاه تربیت الگویی فهمیده می‌شود ولی عنوان آن با محتوای هم خوانی کامل ندارد. کاستی دیگر که به چشم می‌خورد، عدم رعایت نظم منطقی در چینش مطالب است. در عنوان سوم، اسوه حسنه به خوبی توضیح داده نشده و با عجله به ویژگی و شاخصه‌های اسوه پرداخته شده و آنهم نه بر ساس مفهوم آیات و روایات به صورت واضح و روشن، تا خواننده به وضوح بداند که این شاخصه‌ها بر چه معیاری استوار است. کاستی‌های فوق سبب شد تا در این زمینه کاوشی بیشتر صورت گرفته و پژوهشی نسبتاً جدید و جامع ارائه گردد.

۶) مشکلات و موانع تحقیق:

اثر تحقیقی مثل هر چیزی دیگر می‌تواند مطلوب و یا غیر مطلوب باشد. یک رساله تحقیقی مطلوب دارای «محتوای خوب و سودمند، منطقی بودن... سادگی و روانی، اختصار، یک نواختی، و... (باید باشد). اما در راه تحقیق مشکلاتی وجود دارد که رفع آنها در شکوفایی هر چه بیشتر آن مؤثر است؛ مشکلاتی از قبیل کمبود منابع و مأخذ علمی، عدم همکاری، بیماری‌های جسمی و روحی و...»^۱ به همان میزان از مرغوبیت و شکوفایی آن می‌کاهد. لذا باید گفت: تحقیق حاضر اگر از ویژگی‌های مانند محتوای خوب، سادگی و

روانی، ... برخوردار نباشد، مشکلات فوق را می‌توان عامل آن به حساب آورد. علاوه بر آن محدودیت زمانی که زائیده همان مشکلات می‌باشد، ضربه دیگر بر پیکره این گفتار وارد نموده است، چون «توجه به عامل زمان در مراحل تحقیق نیز از امور بسیار مهم و اساسی است.»^۱ با توجه به گفتار فوق مشکلات این تحقیق را بطور فشرده این گونه می‌توان گفت: در طول مراحل تحقیق همسرم بیمار بود. به گونه‌ای که منجر به عمل جراحی کمر او شد، وضعیتش ایجاب می‌کرد، یک نفر به عنوان پرستار از او مراقبت کند، و آن تنها من بودم که علاوه بر آن، کارهای منزل را نیز انجام می‌دادم، بدین جهت مبتلا به محدودیت زمانی، کمبود منابع و دغدغه فکری شده و سرانجام شاید مراحل تحقیق به صورت منطقی انجام پذیرفته باشد امیدوارم که خواننده گرامی در جهت بهبود آن، بنده را یاری و راهنمایی فرماید.

۷) تعریف واژه‌های کلیدی:

مهمترین واژه‌های این تحقیق عبارت است از الگو، اسوه، سر مشق، مدل، قهرمان، تربیت، و تقلید.

الف) الگو:

الگو در لغت به معانی ذیل آمده است: «روبر، مدل، سر مشق، مقتداء^۲ خیاطی، گلدوزی، طرح، نمونه.»^۳ یعنی در خیاطی و گلدوزی به این معانی است. معلوم می‌شود که الگو واژه عام می‌باشد و دارای معانی مختلف است. همین طور در اصطلاح علوم مختلف از آن واژه، تعریفهای متفاوت شده است. در علوم اجتماعی «الگو آن چیزی است شکل گرفته در یک گروه اجتماعی به این منظور که به عنوان مدل یا راهنمای عملی در رفتارهای اجتماعی به کار آید.»^۴

۱- محمد جعفر حسینیان، جزوه روش تحقیق، ص ۴۵.

۲- علی اکبر دهخدا، لغتنامه، ج ۲، ص ۲۷۷۹.

۳- معین، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۳۴۲.

۴- الن بیرو، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه ی باقر ساورخانی، به نقل از نقش اسوه‌ها در تبلیغ تربیت... ص ۱۳.

در فرهنگ علوم رفتاری به معنای «قالب، انگاره» آمده است. به هر صورت واژه «الگو» در علم روانشناسی و جامعه شناسی معنای گسترده دارد. شامل طرح‌ها و برنامه‌های گوناگون می‌شود. و نیز بر نمونه‌های عینی و خارجی اطلاق می‌گردد.

با توجه به معانی مختلف الگو، تعریف مورد نظر در تحقیق حاضر این است:
الگو: افراد نمونه‌اند که از لحاظ دارا بودن ویژگی‌های چند شایسته تقلید و پیروی باشند.

(ب) اسوه:

مرادف واژه الگو در فارسی کلمه اسوه در عربی است. که آن نیز معانی مختلف دارد. اما بر خلاف واژه الگو، تنها در مورد انسان بکار گرفته می‌شود.

اسوه در لغت به معانی زیر آمده است:

«اسوه به معنای صفت پیشوای در مهمات، پیشرو، پیروی، پس روی، سر مشق، صبر»^۱ اسوه به معنای مساوات نیز آمده است. «الأسوه و لإسوة كالتدوة و القدوة القوم أسوة فی هذا الامر، ای حالهم فيه واحدة»^۲

معنای دیگر اسوه حالت پیروی است «الاسوة والا سوة كالتدوة والقدوة وهي الحالة التي يكون الانسان عليها فی اتباع غيره ان حسناً و ان قبيحاً»^۳

در کتاب التحقیق فی کلمات القرآن، بعد از بیان اقوال عدّه از لغویین، نتیجه گیری نموده و می‌گوید: اسوه به معنای حالت می‌آید. «فالأسوة ما یوتسی و یقتدا به من العمل و الحال و السلوک، و الطريقة فیلزم لكم التخاذ هذا الطريقة الماخوذة من رسول الله (ص) من قوله وعمله»^۴

۱- علی اکبر شعاری نژاد، فرهنگ علوم رفتاری، بخش تعریف الگو.

۲- علی اکبر دهخدا، لغتنامه، ج ۲، ص ۲۱۹۶ و

۳- لسان العرب ج ۱ ص ۱۴۷.

۴- مفردات راغب ص ۱۸

۵- التحقیق فی کلمات القرآن ج ۱ ص ۷۸-۷۹.